

Nr 46.

Ankom till riksdagens kansli den 12 juni 1943 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.

Genom en den 7 maj 1943 dagtecknad proposition, nr 229, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt.

Härigenom förordnas, dels att 6 § lagen den 30 december 1939 om tjänsteplikt, vilken lag gäller till och med den 30 juni 1943¹, skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels ock att lagen i sålunda ändrat skick skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1944.

6 §.

Såvitt angår arbetsförmedlingsanstalts verksamhet under tid, då densamma står under länsarbetsstyrelses ledning, skola, i den mån Konungen därom förordnar, 2—5, 7 och 9—12 §§ lagen om offentlig arbetsförmedling ävensom enligt 6 § samma lag antaget reglemente icke äga tillämpning. Å verksamheten belöpande kostnader för samma tid bestridas av statsmedel.

I den — — — icke utgå.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2) Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 935) om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister.

Härigenom förordnas, att lagen den 30 december 1939 om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister, vilken gäller till och med den 30 juni 1943², skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1944.

¹ Se SFS 1942: 138.

² Se SFS 1942: 139.

Lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt gäller — sedan dess giltighetstid blivit förlängd, senast genom lag den 27 mars 1942, nr 138 — till och med den 30 juni 1943.

Lagen om tjänsteplikt är, i likhet med flera andra författningar av beredskapslagstiftnings natur, så uppbyggd, att dess centrala bestämmelser, vilka återfinnas i 2—7 kapitlen av lagen, träda i tillämpning först sedan Kungl. Maj:t särskilt förordnat därom. Sådant förordnande må utfärdas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Under tid, då riksdagen är samlad, må förordnande utfärdas endast med riksdagens samtycke. Förordnande, som meddelas enligt lagen, skall enligt övergångsbestämmelserna till densamma ej gälla längre än lagen äger giltighet.

På framställning av Kungl. Maj:t (proposition nr 215 till 1940 års lagtima riksdag) har riksdagen (skrivelse nr 190) givit sitt samtycke till utfärdande av förordnande, att 2—7 kap. lagen om tjänsteplikt skola äga tillämpning. Med stöd av nämnda samtycke har Kungl. Maj:t genom kungörelser den 26 april 1940 (nr 269), den 28 juni 1940 (nr 636) och den 29 maj 1942 (nr 266) förordnat, att 2 kap. respektive 7 och 3 kap. lagen om tjänsteplikt skola äga tillämpning.

2 kap., som omfattar 5—7 §§, handlar om arbetsförmedling. Med stöd av 5, 6 och 48 §§ i lagen har den 7 maj 1940 utfärdats kungörelse (nr 329) om statlig ledning av den offentliga arbetsförmedlingen. Enligt 1 § i sistnämnda kungörelse (ändrad genom kungörelser den 14 mars 1941, nr 128, och den 27 mars 1942, nr 140) skola från och med den 20 maj 1940 tills vidare till och med den 30 juni 1943 i varje län samt i Stockholms stad den eller de arbetsförmedlingsanstalter, som finnas anordnade enligt lagen den 15 juni 1934 (nr 267) om offentlig arbetsförmedling, stå under ledning av vederbörande länsarbetsnämnd och utöver dem eljest åliggande uppgifter fullgöra vad enligt lagen om tjänsteplikt ankommer på arbetsförmedlingsanstalt ävensom i övrigt biträda länsarbetsnämnden.

3 kap. i lagen om tjänsteplikt, som omfattar 8—11 §§, handlar om arbetsförmedlingstvång och företrädesbestämmelser. Sedan Kungl. Maj:t utfärdat kungörelser den 29 maj 1942 (nr 267) om arbetsförmedlingstvång för torvhanteringen m. m. samt den 19 juni 1942 (nr 563) om arbetsförmedlingstvång för byggnadsverksamhet m. m., hava dessa kungörelser från och med den 1 januari 1943 avlösts av en kungörelse den 11 december 1942 (nr 925) om arbetsförmedlingstvång för byggnadsverksamhet m. m., av Kungl. Maj:t utfärdad med stöd av 8, 9, 40 och 48 §§ lagen om tjänsteplikt. Enligt sistnämnda kungörelse får arbetstagare icke anställas i byggnadsarbete eller torvhantering annorledes än enligt anvisning av offentlig arbetsförmedlingsanstalt eller eljest med dess medgivande. Då arbetsförmedlingsanstalt anvisar arbete eller prövar fråga om medgivande till anställning skall, i den utsträckning statens arbetsmarknadskommission föreskriver, behov av arbetskraft till jordbruk och skogsbruk tillgodoses före behov av arbetskraft till byggnadsarbete och torvhantering. Därjämte gäller att vid anvisning eller prövning, som nyss sagts, behov av arbetskraft till torvhantering och till

sådant byggnadsarbete, som enligt beslut av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av arbetsmarknadskommissionen förklarats såsom företrädesberättigat, skall — i den utsträckning kommissionen föreskriver — tillgodoses före övriga byggnadsarbetens behov av arbetskraft.

7 kap. i lagen om tjänsteplikt omfattar allenast en paragraf, 16 §, samt handlar om allmän tjänsteplikt. Kungl. Maj:t, som meddelat förordnanden rörande skyldighet för viss medicinalpersonal att på grund av tjänsteplikt fullgöra arbete, har utfärdat *dels* den 28 juni 1940, med stöd av 3, 16, 40 och 48 §§ i lagen, kungörelse (nr 637) med särskilda bestämmelser om tjänsteplikt för medicinalpersonal (ändrad genom kungörelse den 16 maj 1941, nr 250), *dels* den 8 november 1940 kungörelse (nr 929) om lönenämnd för tjänsteplikt för medicinalpersonal och *dels* den 16 maj 1941 kungörelse (nr 249) med avlöningsbestämmelser för tjänstepliktig medicinalpersonal, anställd hos staten, (ändrad genom kungörelser den 19 september 1941, nr 781, och den 13 februari 1942, nr 47). Slutligen har Kungl. Maj:t den 13 november 1942 utfärdat *dels*, med stöd av 16, 23, 25, 40 och 48 §§ i lagen, kungörelse (nr 878) om tjänsteplikt för män, födda år 1923 — enligt vilken kungörelse det åligger varje svensk man, som är född år 1923, att i enlighet med de föreskrifter, vilka statens arbetsmarknadskommission meddelar, antaga och utföra sådant arbete i skogsbruk eller torvhantering, som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva, ävensom arbete, som erfordras för inkvartering och utspisning av dem, som sysselsättas i skogsbruk eller torvhantering — *dels ock* kungörelse (nr 879) om allmän lönenämnd för tjänsteplikt.

I detta sammanhang må erinras jämväl om lagen den 21 april 1943, nr 182, med särskilda bestämmelser om försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m. samt förordningen den 21 april 1943, nr 183, om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt.

Samtidigt med lagen om tjänsteplikt utfärdades *lag (nr 935) om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister*. Där i föreskrives, att under tid, då 4 eller 7 kap. lagen om tjänsteplikt äger giltighet, lagen om medling i arbetstvister skall äga i viss mån utvidgad tillämpning. Jämväl lagen den 30 december 1939, nr 935, gäller — sedan dess giltighetstid blivit förlängd, senast genom lag den 27 mars 1942, nr 139 — till och med den 30 juni 1943.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 februari 1943 har *socialstyrelsen* föreslagit viss ändring av 6 § första stycket tjänstepliktslagen. Beträffande innehållet i denna skrivelse får utskottet hänvisa till propositionen.

Statens arbetsmarknadskommission har, efter remiss, förklarat sig icke finna anledning till erinran mot socialstyrelsens förslag.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i propositionen anfört:

»Med hänsyn till rådande förhållanden synes mig behov alltjämt föreligga av en lagstiftning om tjänsteplikt. Gällande lagar om tjänsteplikt och om utvidgad tillämpning av lagen om medling i arbetstvister torde därför böra erhålla fortsatt giltighet, förslagsvis till och med den 30 juni 1944.

Vad angår socialstyrelsens förslag rörande ändring av 6 § första stycket tjänstepliktslagen må erinras därom, att under tid, då arbetsförmedlingsanstalt står under länsarbetsstyrelses ledning, 2, 7 och 9—12 §§ lagen om offentlig arbetsförmedling ävensom enligt 6 § samma lag antaget reglemente, i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, icke äga tillämpning beträffande sådan anstalts verksamhet. Däremot skola enligt nuvarande bestämmelser 3—5 §§ arbetsförmedlingslagen om tillsättande av styrelse för anstalt samt av revisor att å statens vägnar deltaga i revision av styrelsens förvaltning alltjämt tillämpas, liksom även bestämmelser därom i reglementet, även om styrelsen icke utövar sina vanliga funktioner. Det framhölls härom vid tjänstepliktslagens tillkomst, att de ordinarie anstaltsstyrelserna kunde hava uppgifter, vilka det icke funnes anledning att inbegripa under länsarbetsstyrelsernas bestämmanderätt, vartill komme, att det syntes lämpligt, att den ordinära organisationen funnes beredd att återtaga ledningen vid återgång till normala förhållanden.

Av vad socialstyrelsen i sin skrivelse anfört framgår, att några praktiska arbetsuppgifter för arbetsförmedlingsanstaltsstyrelserna och de statliga revisorerna numera icke förefinnas, så länge arbetsförmedlingsverksamheten står under statlig ledning. Då fråga uppkommer om återgång till förutvarande förhållanden torde den för sådant fall avsedda organisationen med tillräcklig snabbhet kunna tillskapas för att återtaga ledningen av verksamheten. Med hänsyn till vad sålunda anförts synes intet vara att erinra mot socialstyrelsens av statens arbetsmarknadskommission tillstyrkta förslag, att även 3—5 §§ lagen om offentlig arbetsförmedling skola kunna sättas ur kraft. Härav för-
anledes ändring av 6 § första stycket lagen om tjänsteplikt.»

Lagrådet har lämnat lagförslagen utan erinran.

Utskottet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot de genom propositionen framlagda lagförslagen och får därför hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 10 juni 1943.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit
från första kammaren: herrar *Norman*, *Linder*, *Wistrand**, *Löfvander*, *Olof Carlsson*,
*Roos**, *Hage** och *Carl Eric Ericsson*; samt
från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herr *Olovson* i Västerås, fröken *Anders-*
son, herrar *Hallagård*, *Hermansson*, *Holm*, *Jansson* i Hällefors och *Andersson* i Eskilstuna*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.